

PRIKAZI NOVIH KNJIGA I ČASOPISA

REVIEWS OF NEW BOOK, MAGAZINES

JOSIP ROGLIĆ: SABRANA DJELA, I.-V., ZAGREB - SPLIT - ZADAR 2004. - 2005.

Marom Geografskog društva Split, Hrvatskoga geografskog društva Zagreb, Hrvatskog geografskog društva Zadar, Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilišta u Zadru i izdavačke kuće Meridijani tijekom 2004. i 2005. konačno su tiskana sabrana djela geografa akademika Josipa Roglića. Iako su radovi Josipa Roglića, koji su sada sabrani na jednom mjestu, nastajali od 30-ih do 70-ih godina 20. stoljeća, oni su i danas vrlo aktualni. Roglić je bio filozof geografije koji je toj znanstvenoj disciplini vratio značenje i dignitet najvažnije mosne znanosti između prirodnog i društvenog područja. Njegova saznanja i metode mogu se itekako primijeniti i na geografskom, povijesnom sociološkom i drugim poljima u istraživanju Podravine. Ovdje ćemo samo kratko podastrijeti osnovne informacije o pet izdanih knjiga.

»**Krš i njegovo značenje**« bila je prva knjiga Josipa Roglića iz nove serije sabranih djela. S obzirom na to da je rođen u krševitom Zabiokovlju, Roglić je krški reljef nosio u genima. Njegovim radom je upravo hrvatski krš ušao u svjetsku literaturu i terminologiju. Roglić je krš istražio i objasnio sa svih strana: od genetskih do geomorfoloških.

Druga knjiga nosi naslov »**Geomorfološke teme**« i ima najviše stranica od objavljenih pet (558 stranica). To je i posve logično jer je Roglić najveći dio svojih istraživanja posvetio geomorfologiji i reljefu. U uvodnom dijelu temeljito je obradio koncept i metodologiju geomorfologije, a potom se nižu vrijedni prilozi o glavnim hrvatskim regionalnim cjelinama: jadransko područje, dinarsko područje, geomorfologija kontinentalnog dijela Hrvatske. Iz te knjige i danas mogu učiti i suvremeni geomorfolozi, iako je geografska znanost i na tom polju posljednjih desetljeća ostvarila vrlo važan napredak.

»**Uvod u geografsko poznavanje karata**« treća je knjiga iz serije. Bio je to omiljen kolegij Josipa Roglića koji je plastično prezentirao studentima. Često je znao reći da je »geografija jednako karta, odnosno tko ne poznaje kartu ne može biti geograf«. Iz njegovih skripti o kartografiji i uvoda u geografiju učile su generacije studenata.

Roglićeve omiljene teme o našem primorskom pojasu sabrane su u knjizi »**Jadranske teme**«. On je uvijek naglašavao da je Hrvatska pomorska zemlja te da bez jadranske orijentacije nema napretka naše zemlje. Otuda i njegove ideje o što bržem povezivanju panonske i jadranske Hrvatske. On je prvi ozbiljnije osmislio trase suvremene autoceste Zagreb - Split i nizinske željezničke pruge Zagreb - Rijeka.

Konačno, peta knjiga Roglićevih sabranih djela nosi naslov »**Geografske regije Hrvatske i susjednih zemalja**«. Knjiga nosi i podnaslov »Geografske posebnosti i razvojni procesi«. Roglić je isticao veliku važnost regionalne geografije za ukupni razvoj ove znanosti. U objašnjavanju pojava, procesa, struktura i funkcija u pojedinoj regiji neophodno je upotrijebiti ukupna geografska znanja, dakle i iz prirodnih i iz socijalnih disciplina. U regionalnoj geografiji sreću se sve sintetičke mogućnosti kompleksne i jedinstvene geografije.

Djelo Josipa Roglića (kod kojeg sam imao sreću diplomirati) zasigurno još dugo neće nadmašiti nijedan hrvatski geograf.

Dragutin Feletar

ZBORNİK ODSJEKA ZA POVIJESNE ZNANOSTI ZAVODA ZA POVIJESNE I DRUŠTVENE ZNANOSTI HRVATSKE AKADEMIJE ZNANOSTI I UMJETNOSTI, VOL. 23, ZAGREB 2005., 354 STR.

U nakladi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti objelodanjen je dvadeset i treći svezak *Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti* kojim djelatnici Odsjeka obilježavaju 85. godišnjicu rođenja i brojne godine plodne znanstvene djelatnosti profesora Jakova Stipišića, umirovljenog djelatnika Odsjeka. *Zbornik* je koncipiran u tri osnovne cjeline. Prva cjelina počinje kratkim prikazom života i djela Jakova Stipišića kojeg je napisao Ante Gulin. Nakon osvrta na život i rad profesora Stipišića objavljuje se osam radova, od kojih su pet izvorni znanstveni radovi, dva rada uvrštena su u kategoriju prethodno priopćenje i jedan kao pregledni rad. U drugoj cjelini naslovljenoj *Grada* objavljen je samo jedan rad, a posljednja cjelina nosi naslov *Ocjene i prikazi*.

Prvi rad *Zbornika* naslovljen *Madijevci: primjer obitelji dalmatinske gradske elite u desetom i jedanaestom stoljeću* (1.-24.) napisala je Zrinka Nikolić. Autorica u radu prikazuje povijest obitelji Madijevaca koji su bili vodeća obitelj u Zadru, glavnom gradu bizantske teme Dalmacije, od kasnog 10. do kraja 11. stoljeća. Rad počinje kratkim prikazom povijesti obitelji nakon čega autorica ulazi u problematiku obiteljske strukture, politike i odnosa s Crkvom pojedinih članova obitelji. Analizom obiteljske strukture autorica otkriva da Madijevci još nisu formirani kao čvrsto strukturiran plemićki rod kao što su bili oni koji su držali vlast u dalmatinskim gradovima u idućim stoljećima. Na kraju rada na temelju sačuvanih izvora donose se i podaci o ekonomskoj osnovici moći Madijevaca.

Ivan Majnarić u radu *Plemićka obitelj Kučića - prilog poznavanju roda nadinskih Kačića krajem XIV. i tijekom prve polovine XV. stoljeća* (25.-46.) na temelju objavljene i neobjavljene izvorne građe iz Državnog arhiva u Zadru, Arhiva HAZU u Zagrebu i Znanstvene knjižnice u Zadru prikazuje podatke o pripadnicima roda nadinskih Kačića krajem 14. i tijekom prve polovine 15. stoljeća. Kao poticaj za razmatranje autoru je poslužila oporuka Ivana Butka Kučića od plemićkog roda Kačića koju je 1451. sastavio zadarski bilježnik Iohannes de Calcina. Stoga na samom početku rada autor daje pregled historiografije, a zatim je pozornost usmjerena na identifikaciji Ivanovih bliskih srodnika u vrelima. Autor u radu također raspravlja o mogućem rodoslovlju one grane roda kojoj je pripadao oporučitelj Ivan Butka. Na kraju rada autor identificira samog Ivana u vrelima i analizira njegovu oporuku. U prilogima radu donose se prijepisi dokumenata, među kojima i spomenuta oporuka.

U članku pod naslovom *Jedan od temeljnih izvora hrvatske povijesti: pozivnica zajedničkog Hrvatsko-slavonskog sabora iz 1558. godine* (47.-61.) Géza Pálffy analizira novopronađeni nacrt teksta pozivnice za prvi zajednički Hrvatsko-slavonski sabor 1558. godine, koji je sastavio podban Ambroz Gregorijanec. U povodu tog dokumenta autor istražuje proces unifikacije srednjovjekovne Slavonije i srednjovjekovne Hrvatske u jedinstveno kraljevstvo te njegov položaj unutar zemalja ugarske krune pod vlašću Habsburgovaca.

Rad Ivana Jurkovića *Socijalni status i prisilni raseljenici podrijetlom iz hrvatskih plemićkih obitelji u zemljama njihovih doseoba za trajanja osmanske ugroze* (63.-85.) analizira pitanje statusa hrvatskih plemenitih raseljenika koje je uvijek bilo u središtu pozornosti vrhovnih struktura vlasti država na čiji su se prostor naseljavali. Autor pruža pregled odnosa središnjih i lokalnih vlasti prema raseljenim plemićima s pozicije unutarnjih i vanjskih imigracija. Rad je podijeljen na tri manje cjeline. U prvoj cjelini autor utvrđuje unutarnja migratorna područja, zatim druga cjelina donosi pregled vanjskih migratornih područja. Autor zaključuje da su useljeničke države za raseljene Hrvate u 15. i 16. stoljeću dominantno bile susjedne austrijske (dio Istre, Kranjska, Koruška, Štajerska) i talijanske zemlje (osobito Mletačka Republika te Apulija i Marke). U posljednjoj cjelini rada autor pokazuje kako je selekcijska segregativnost austrijskih zemalja tijekom najkriznijeg razdoblja hrvatske raseobe zaustavila pokušaje hrvatskih plemenitih prognanika da se usele u te zemlje jer bi se morali odreći vjerskog identiteta, kao što ih je sustav

društvenog uređenja komuna mediteranskog tipa odvrćao od pokušaja useljavanja jer bi se morali odreći privilegiranog društvenog statusa.

Lovorka Čoralić u radu naslovljenom *Izbjegništvo kao sudbina - Barani u Mlecima (XIV. - XVII. st.)* (87.-185.) na temelju izvorne arhivske građe iz mletačkih pismohrana razmatra glavne sastavnice iz povijesti iseljavanja i djelovanja pripadnika barske iseljeničke skupine od 14. do 17. stoljeća. U radu se utvrđuju područja njihova stanovanja i temeljna obilježja njihove prisutnosti u novoj sredini (svakodnevni život barskih useljenika, zanimanja, gospodarske mogućnosti i oblici poslovanja, vjerski život). Posebna se pozornost pridaje povezanosti Barana s ostalim hrvatskim sunarodnjacima i njihovoj uključenosti u Bratovštinu sv. Jurja i sv. Tripuna, koja je bila središnje mjesto okupljanja i očuvanja domovinske svijesti iseljenih Hrvata. Autorica u radu razmatra i vidove prisilnog prisustva barskih iseljenika u Mlecima. Na kraju, tragom dosadašnjih, još nepotpunih, saznanja historiografije prikazani su oblici povezanosti nekih znamenitih Barana (književnika, umjetnika i intelektualaca) s Mlecima, kao i tamošnje djelovanje barskih poslanika - predstavnika svojega grada - pred središnjim tijelima vlasti Republike Svetoga Marka. Na kraju rada donosi se i popis oporuka barskih iseljenika u Mlecima i razni slikovni prilozi vezani uz Bar i pojedine predjele Venecije.

U radu *Osmanlijski zapovjedni kadar u tvrđavama Klis, Lončarić i Kamen oko 1630. godine* (187.-214.) Krešimir Kužić donosi popis osmanlijskih vojnih zapovjednika koji su službovali u tvrđavama Klis, Lončarić i Kamen oko 1630. godine. Zbog svog nasilništva i uzurpacija seljačkih imanja te su osobe bile uzročnici ozbiljnoga graničnog sukoba između Mletačke Republike i Osmanlijskog Carstva. Autor u radu daje i kratke prikaze istaknutijih obitelji kojima su pripadali, a na kraju rada objašnjava razloge tih postupaka kao dio ukupnih gospodarskih zbivanja unutar Osmanlijskog Carstva. U prilogu rada donosi se nekoliko prijedloga za genealoške tablice obitelji Barakovića, Omerbašića, Šatorovića, Crničića i Smailagića.

Hrvoje Kekez u radu *Grbovnice (Armales) cara Leopolda I. (215.-243.)* donosi diplomatsku analizu dvanaest grbovnica koje je tijekom 17. stoljeća car Leopold I. podijelio hrvatsko-slavonskim plemićima, a koje se čuvaju u Arhivu HAZU u fondu *Armales*. Budući da su ti grbovi primjeri tipične izrade grbova u 17. stoljeću, u doba kad je nastalo najviše novih hrvatskih plemićkih obitelji, autor u radu prikazuje na koji način ti grbovi poštuju heraldička pravila, koji se likovi i boje pojavljuju na njima. Heraldčki analizirajući likove, simbole i boje na grbovima autor zaključuje da su onodobni hrvatski grbovi uz bok zapadnoeuropskoj heraldičkoj tradiciji toga doba. Članak je obogaćen kvalitetnim fotografijama grbova istih plemića iz originalnih grbovnica.

Radu Arijane Kolak *Dalmatinsko-mađarski odnosi 1848./1849. Slika Mađara u Zori dalmatinskoj* (245.-255.) temeljna je odrednica analiza priloga koji se bave mađarsko-hrvatskom problematikom ili je se dotiču, a koji su izašli u *Zori dalmatinskoj* u vrijeme revolucije 1848./49. Autorica u radu pokušava rekonstruirati sliku Mađara na stranicama tog lista te stav skupine okupljene oko *Zore* prema Mađarima. Analizom priloga autorica zaključuje da su sliku Mađara u listu *Zora dalmatinska* uvelike oblikovali suradnici iz banske Hrvatske. Slika koju su oni stvarali bila je negativna, a kako se revolucija razvijala, postajala je sve lošija. No, autorica naglašava da se ipak slika Mađara postupno, tijekom revolucionarnih zbivanja, mijenjala i da nisu svi Mađari smatrani lošima i krivcima za nastalo stanje, nego je glavna krivnja, barem od veljače 1849., svaljena na mađarske velikaše i Kossutha.

Kao jedini članak u cjelini *Grada* objavljen je rad Ivice Zvonara pod naslovom *Dnevnički zapisi Ivana Kostrenčića o reviziji Hrvatsko-ugarske nagodbe (1871. - 1872.) iz Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* (259.-271.). Autor u radu donosi prijepis i kratak komentar dnevnika koji je Ivan Kostrenčić pisao od 27. prosinca 1871. do 6. siječnja 1872. godine. Zapisi iz dnevnika pružaju uvid u događaje o pregovorima između predstavnika Narodne stranke i ugarskog ministra predsjednika Melchiora Lónyaya o reviziji Hrvatsko-ugarske nagodbe. Zapisi svjedoče i o Kostrenčićevu interesu za politička gibanja i o njegovoj zabrinutosti tadašnjim položajem hrvatskog naroda

u Monarhiji. Iz dnevnika se može iščitati i povezanost i relativno živa komunikacija među članovima »hrvatske kolonije« u Beču, kao i određeni stupanj njihove povezanosti s domovinom.

U posljednjoj cjelini *Zbornika* objavljuje se 19 prikaza stručnih knjiga, zbornika i časopisa hrvatske i strane historiografije. Uz knjige, časopise i zbornike objavljena su i dva prikaza međunarodnih znanstvenih skupova. Prvi skup održan je u Koprju u studenome 2004. godine u povodu 1200. obljetnice Rižanskog sabora, a drugi, održan u Poreču u svibnju 2005., okupio je stručnjake iz Hrvatske, Slovenije i Italije koji su raspravljali na temu »*Sacerdotes, iudices, notarii...* posrednici među društvenim skupinama«. *Zbornik* završava sjećanjem *In memoriam* na prerano preminulog mađarskog povjesničara Istvána Györgya Tótha koji je napisao Ivan Jurković.

Ovdje ukratko prikazani broj *Zbornika Odsjeka za povijesne znanosti* pokazuje usmjerenost uredništva na zastupljenost raznovrsnih historiografskih tema. *Zbornik* je i ovim brojem potvrdio svoju znanstvenu i stručnu kvalitetu.

Branka Grbavac

AKADEMIK JOSIP ROGLIĆ I NJEGOVO DJELO, SPLIT - ZADAR - ZAGREB 2006., 568 STR.

Akademik Josip Roglić (1906. - 1987.), koji je rođen u zaseoku Roglići u Župi Biokovskoj, bez sumnje je jedan od najvećih i najvažnijih hrvatskih geografa 20. stoljeća. Svojim plodnim znanstvenim, obrazovnim i društvenim djelovanjem on je snažno djelovao na razvoj hrvatske geografije, osobito u desetljećima nakon Drugoga svjetskog rata. Njegov najvažniji prinos hrvatskoj i svjetskoj geografiji odnosi se na područje proučavanja krša te geomorfologije u cjelini. Roglić je uveo hrvatsku geografiju u njezino moderno razdoblje. Uz to, bio je obnovitelj Hrvatskog geografskog društva, pokretač geografskih znanstvenih i popularnih glasila te jedan od osnivača i dekana Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu 1946. godine.

U povodu 100. obljetnice rođenja akademika Roglića u Makarskoj je od 16. do 22. travnja 2006. održan uspješni znanstveni skup pod naslovom »Akademik Josip Roglić i njegovo djelo«. Organizatori skupa bili su zajednički Geografsko društvo Split, Hrvatsko geografsko društvo Zadar, Hrvatsko geografsko društvo Zagreb, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Geografski odjel Sveučilišta u Zadru. Na znanstvenom skupu okupilo se stotinjak hrvatskih geografa, među kojima i vrsni poznavatelji i učenici Josipa Roglića. Uz posjet Rogličevu Zabiokovlju te otkrivanju spomen-ploče u njegovim Rogličima, na znanstvenom skupu predstavljena su 34 referata, a vođena je i plodna rasprava. Posebna je vrijednost ovoga znanstvenoga skupa što je odmah na simpoziju predstavljen i zbornik radova, što je u našim prilikama rijetkost.

Znanstveni skup, pa prema tomu i zbornik, podijeljen je na šest poglavlja. U sklopu prvoga poglavlja »O životu i djelu akademika Josipa Roglića« Mate Matas je temeljito kronološki opisao životopis Josipa Roglića te sistematizirao njegovu bibliografiju. Tu je i zanimljiv prilog Dragutina Feletara, sadašnjeg dekana PMF-a, o Josipu Rogliču kao dekane PMF-a 1947. i 1948. te jednom od osnivača PMF-a 1946. godine. Svoja sjećanja na Josipa Roglića napisao je i francuski geograf Jean Nicod.

Drugo poglavlje nosi naslov »Uloga akademika Josipa Roglića u proučavanju krša i njegova značenja«. Upravo na tom području je Roglić dao najveći znanstveni doprinos. O tomu je značajki izvjestio Andrija Bogar, a Mladen Garašić iznio je novije spoznaje o speleogenezi i kršu. U ovom poglavlju je još nekoliko vrijednih priloga. Andrej Kranjc piše o utjecaju Josipa Roglića na razvoj »krasoslovlja« u Sloveniji; Joško Markotić piše o problematici polja u kršu na primjeru Jezera; Velimir Borković o »podima« Svilaje i Dinare; Srećko Božičević o geološko-speleološkim spoznajama u djelima Josipa Roglića; Neven Bočić o najdubljim speleološkim objektima u

hrvatskom kršu; Juraj Božičević o zamisli osnivanja centra za proučavanje krša; Vlado Topić i Lukrecija Butorac o šumskim ekosustavima na kršu te Ankica Čilaš Šimpraga o prilogima Josipa Roglića hrvatskoj krškoj terminologiji.

Josip Roglić je već prije četrdesetak godina promišljao i govorio o predstojećim snažnim procesima globalizacije. Stoga sljedeće poglavlje zbornika nosi naslov »Globalizacija i litoralizacija u svjetskom i nacionalnim razmjerima u novijem razdoblju«. U tom dijelu zbornika Zoran Stiperski i Jelena Lončar pišu o Rogličevim promišljanjima o globalizaciji; Damir Magaš i Robert Lončarić o procesima litoralizacije na hrvatskoj obali Jadrana; Josip Faričić o obali kao prostoru kontakta i konflikta te Nenad Pokos i Roko Mišetić o promjenama broja stanovnika hrvatskog litoralnog područja u 20. stoljeću.

Poznato je Rogličevo zauzimanje za prometno jačanje Hrvatske, posebno za povezivanje obale sa širim zaleđem. Znamenite su njegove zamisli o gradnji autoceste Zagreb - Split i nizinske pruge Zagreb - Rijeka. U tom dijelu zbornika Miroslav Sić piše o prinosima Josipa Roglića hrvatskoj prometnoj geografiji; Jakša Miličić o »zlatnoj niti« autoceste Zagreb - Split; Želimir Pašalić o vizijama Josipa Roglića o prometnoj valorizaciji Hrvatske; Adolf Malić o filozofiji prometnih vizija Josipa Roglića; Milan Ilić o prometnom sustavu Hrvatske; Srećko Favro i Iva Saganić o komparativnim prometnim prednostima nautičkog prometa; Martina Jakovčić o važnosti zračnoga prometa te Ana Rimanić i Robert Lončarić o prometnom položaju zadarske urbane regije.

Poglavlje »Regionalno-geografske teme«, koje su posebno zanimale akademika Roglića, sadrži nekoliko referata. Laura Šakaja piše o nekim dilemama suvremene regionalne geografije; Mladen Klemenčić o važnosti djelovanja Josipa Roglića za naše »novooslobođene« krajeve nakon 1945.; Rade Knežević o utjecaju turizma na litoralizaciju Istre; Hrvoje Grofelnik o procesima litoralizacije riječkog područja i Ivo Turk o dobno-spolnom sastavu stanovništva podvelebitskog primorja. Zadnje poglavlje u zborniku, pod naslovom »Kartografske teme i informacijske tehnologije«, donosi članke Snježane Haiman o geografskoj karti nekad i danas, zatim Mladena Pahernika i Marinka Lozančića o istraživanjima krša u sklopu vojnih znanosti te Irene Pilaš o evaluaciji elektroničkih informacijskih izvora iz područja poznavanja krša.

Prema prezentiranim člancima iz ovoga zbornika veliko djelo akademika Josipa Roglića još je vrlo aktualno i živi u suvremenoj hrvatskoj geografiji.

Petar Feletar

GODIŠNJAK OGRANKA MATICE HRVATSKE BELI MANASTIR, SVEZAK 2, BELI MANASTIR 2005.

Simpatičnim formatom, fotografijom Marija Romulića na naslovnici, nakladom od 300 primjeraka i uredništvom predvođenim glavnom urednicom Kristinom Peternai, drugi svezak Godišnjaka Matice hrvatske Beli Manastir se na prvi pogled bitno ne razlikuje od prvog broja iz 2004. godine. Dosljedan u uređivačkoj politici autorski je tim ponudio raznovrsne likovne, književne i povijesne priloge okupljene zavičajnim, baranjskim prostorom. No, za razliku od prvog broja, ovaj su put tekstovi lišeni tiskarskih pogrešaka, tematski strukturirani - likovnost, povijest, obrt i književnost; u zadnjem je dijelu Godišnjaka zabilježena kronologija rada Ogranka Matice hrvatske Beli Manastir u protekloj godini. Tekstove prati 17 fotografija i dvije tablice, a prava je šteta što uz neke tekstove nema pokoje karte, no loša vizualizacija teksta, istinski problem hrvatske historiografije, ne mimoilazi ni ambijentalnu baranjsku historiografiju. Napomenimo, najveći dio Godišnjaka, oko 115 od 192 stranica, ispunile su povijesne teme.

Stanko Andrić je iscrpio temu o samostanu Svetog Mihovila od njegova (dvojbenog) prvog spomena u ispravama u 11. stoljeću pa do kraja 13. stoljeća, kada mu se u ispravama gubi svaki trag. Razlozi gašenja samostana ostaju zagonetkom. Autor uvjerljivo objašnjava pripadnost sa-

mostana benediktinskom redu unatoč tome što se u ispravama to izrijekom ne spominje. Baveći se samostanom, koji je naselju nastalom oko njega dao ime, autor je usputno dao mnoštvo podataka o utvrđivanju Baranyavar, o vlastelinima iz rodova Moysz, Čeminski i Gisingovaca te još nekim temama iz srednjovjekovne povijesti Baranje.

Srpska okupacija Baranje od 1918. do 1921., rad Sandora Pápa, oslikava nastojanja srpske strane da demarkacijsku liniju s Mađarskom utvrđenu nakon Prvog svjetskog rata učini, u jeku sklapanja mirovnog ugovora s Mađarskom, državnom granicom kojom bi se cijela Baranja priključila Srbiji, odnosno novonastalom Kraljevstvu SHS. Mirovnim govorom iz 1920. godine, sklopljenim u Trianonu, paragrafom 27 Baranja je podijeljena umjetnom granicom: veći sjeverniji pripao je Mađarskoj, dok je manji dio (današnja »hrvatska« Baranja) dodijeljen Kraljevstvu SHS te se našao u sastavu Srbije, odnosno Vojvodine, s administrativnim središtem u Somboru.

Vladimir Geiger je u kratkom radu *Hrvatska Baranja u podunavskošvapskoj historiografiji i publicistici* naveo neka djela iz podunavskošvapske historiografije koja obrađuju doseljavanja Nijemaca u Baranju u 18. i 19. stoljeću, njihovih običaja, svakodnevnog i vjerskog života u Baranji te njihove sudbine potkraj i nakon Drugoga svjetskog rata.

Zlata Živaković-Kerže je u radu *Počeci sporta u Baranji (1924. - 1933.)* pokušala prikazati početke sporta u nekim mjestima u »hrvatskoj« Baranji. Rad pruža podatke o osnivanju mnoštva ŠK-a i ŠD-a (pretpostavljam športskih klubova i športskih društava, s obzirom na to da autorica to ne objašnjava) i RŠK-a (radničkih športskih klubova?) u mjestima Baranje. Osim nekoliko sokolskih udruženja (u Belom Manastiru, Kneževu, Branjinu Vrhu i Torjancima) i Streljačke družine u Dardi, većina športskih klubova koje autorica navodi (osim onih u Kneževu i Branjinu Vrhu), imala je samo nogometnu sekciju pa autorica revno navodi sve nogometne utakmice koje su ti klubovi odigrali od njihova osnutka pa do 1933. i njihove rezultate pa cjelokupni rad više nalikuje jednom sportskom almanahu.

U Godišnjaku su se našli i tekstovi Ana-Marije Koljanin i Vladimira Kusika o umjetničkoj koloniji u Baranji, potom intervju s Katom Mijatović, likovnom umjetnicom angažiranom na Baranjskoj umjetničkoj koloniji, i Danielom Astalošom, lončarom iz Suze. Razgovore su vodili Delimir Rešicki i Julijana Vladetić. Dubravka Brunčić osvrnula se na pjesnički opus Saše Benčeka.

Drugi svezak Godišnjaka Matice hrvatske Beli Manastir, hvale vrijedan uradak ekipe predvođene glavnom urednicom Kristinom Peternai, potvrdio se kao vodeći regionalni časopis koji je ponovno okupio afirmirana imena pojedinih struka, ali i one koji skrbe o svom zavičaju. Nadam se da će sljedeći broj biti bolje vizualiziran te da će imati tematski raznovrsnije priloge.

Denis Detling, III. gimnazija Osijek, Kamila Firingera 14, Osijek

ALEKSANDER ŽIŽEK, NAŠIM ZVESTIM, LJUBIM CELJSKIM MEŠČANOM (KAREL VI. POTRDI CELJSKE MESTNE SLOBOŠČINE), ZGODOVINSKO DRUŠTVO CELJE, CELJE 2004., 208 STR.

U propitivanju hrvatsko-slovenskih veza i odnosa u srednjem vijeku, odnosno hrvatske Podravine i slovenskih regija, već pri prvoj misli nameće se povezanost savinjske i podravske regije. Povezivala ih je obitelj Celjskih koja je gospodarila velikim dijelom današnjih područja Hrvatske i Slovenije. Upravo je obitelj Celjski, povezivala grad Koprivnicu, kao središta Podravine, s njihovom »prijestolnicom« Celjem. Veze između Koprivnice i Celja nisu istraživane, a upravo komparativna povijest ova dva srednjovjekovna grada može biti lijep početak.

U sklopu vjerojatno skorih istraživanja koprivničko-celjskih odnosa i veza može pomoći nova knjiga o celjskom gradskom privilegiju. Mladi slovenski povjesničar Aleksander Žižek objavio je vrlo važan dokument, tj. potvrdu gradskih privilegija koje je Celju dao Fridrik II. Celjski. Po-

tvrdi je 1717. dao car Karlo VI. (1685. - 1740.), posljednji muški vladar iz obitelji Habsburg i otac Marije Terezije.

Autor uvodno daje kratki pregled povijesti gradske samouprave Celja, a toj historiografskoj cjelini daje provokativan naslov »Celje - grad brez mesta?«, slijedi studija o značenju potvrde gradskih privilegija iz 1717. godine te objašnjenje metodologije transkripcije. Središnji dio knjige zauzima reprodukcija originalnog teksta potvrde gradskih privilegija, njihova transkripcija na njemački jezik te prijevod na slovenski jezik. Knjizi je pridodan i sažetak na engleskom jeziku.

Lako je moguće složiti se s riječi recenzenta prof. dr. Janeza Cvirna: »Pričujoča objava vsebuje faksimile originalne listine, transkripcijo (original je namreč v kurentni gotici), prevod v slovenščino ter spremno študijo s pregledom najvažnejših etap razvoja mestne samouprave v predmodernom Celju. S kritično objavo omenjenega vira skušamo popraviti »krivico«, ki jo je zgodovina vede ali nevede delala Celju kot tipični srednje- in novoveški samoupravni komuni s tem, ko je mesto reducirala na »spremljevalni pojav« vzpona Celjskih grofov in knezov, ki jih tudi zato poznamo mnogo bolj kot naše neposredne prednike - celjske rokodelce, trgovce in posesnike, ki so ta vzpon s svojimi dajatvami ter poslovno pobude dejanski omogočali.« Nadamo se da će i Koprivnica nastaviti s objavljivanjem izvora za svoju povijest po uzoru na Celje.

Hrvoje Petrić

VLADIMIR KALŠAN, PRIBISLAVEC 1367. - 2005., PRIBISLAVEC 2005., 181 STR.

Vladimir Kalšan istaknuo se svojim radom na povijesnim temama vezanim uz lokalnu povijest Međimurja i međimurskih naselja. Dosad je objavio knjige *Gradansko društvo u Međimurju, Iz vjerskog života Međimurja*, monografije *Pedeset godina Aerokluba Čakovec* te *Mihovljan 1203-2003*; sudjelovao je u radu na brojnim drugim monografijama na međimurske teme te objavio mnoge stručne i znanstvene članke u stručnim časopisima i zbornicima. Njegove nedavno objavljene knjige o Pribislavcu i općini Donji Kraljevec, kojima autor popravlja neadekvatno pokrivenu problematiku međimurske povijesti, nastavak su dosadašnjeg plodonosnog rada.

Monografija »Pribislavec 1367. - 2005.« bavi se prikazom povijesti mjesta Pribislavec od najranijeg spomena 1367. godine do danas. U prvom dijelu knjige autor donosi pregled povijesti mjesta s osvrtom na širi međimurski kontekst događaja koji su imali utjecaja na razvoj mjesta. Ističe važnost Pribislavca u feudalnoj organizaciji vlastelinstva Međimurje te najvažnije feudalne gospodare Pribislavca - Zrinske, Althane i Feštetiće, ne zanemarujući pritom ni manje moćne plemiće koji su u Pribislavcu ostavili traga. Posebno je važan prilog tekstu cjelovit prijepis urbara Pribislavca iz 1768. godine. Taj izvor (str. 18-26) te popis podložnika Pribislavca iz iste godine čine ovu monografiju osobito važnim prilogom za proučavanje dosad zapostavljane međimurske i hrvatske povijesti 18. stoljeća te će nesumnjivo poslužiti kao vrijedno pomagalo budućim istraživačima. Tekst se nastavlja prikazom povijesti Pribislavca u 19. i prvoj polovini 20. stoljeća, mađarske uprave i njezina sloma 1918. godine te agrarnu reformu koja je bila vrlo važna za područje Pribislavca, na kojem je dotad bio smješten centar međimurskih posjeda obitelji Feštetić. Dotad jedinstven posjed je likvidiran i najvećim dijelom predan seljacima, a obitelj Feštetić, posljednji feudalni gospodari ovog područja, napustila je Pribislavec i Međimurje. Zatim je obrađen Drugi svjetski rat i mađarska okupacija okončana 1945., period socijalističke Jugoslavije i konačno Pribislavec u samostalnoj Republici Hrvatskoj. Povijesni pregled prošlosti Pribislavca okončan je prikazom izdvajanja naselja Pribislavec iz sastava čakovečke općine i formiranje zasebne općine Pribislavec 2002. godine.

Drugi dio knjige posvećen je društvenom, kulturnom i gospodarskom životu suvremenog Pribislavca, pri čemu autor iznosi i brojne vrijedne podatke o razvoju pojedinih društava i aktiv-

nostima pojedinaca osobito važnih za razvoj i unapređenje života u Pribislavcu. Uz aktivnosti Općine Pribislavec, bavi se i drugim udrugama - vatrogasnim, umirovljeničkim, udrugom veterana te zanimljivim pokušajem promicanja prava građana preko društva Juš urbariana koje je jedinstvena pojava na prostoru Međimurja. Obrađena je i romska zajednica koja obitava u Pribislavcu. Posebno mjesto u monografiji posvećeno je sportu u Pribislavcu gdje su pobrojena sva sportska društva koja su postojala ili su i danas aktivna u Pribislavcu, kao i istaknuti pribislavski sportaši. Autor obrađuje i tijek izgrađivanja komunalne infrastrukture mjesta, koje se sustavno provodi od kraja Drugoga svjetskog rata, a kulminira 60-ih godina 20. stoljeća.

Monografiju Pribislavca dopunjava i prikaz razvoja gospodarstva u drugoj polovini 20. stoljeća. Prikazana je poljoprivreda i obrtništvo te okrupnjavanje proizvodnje i formiranje uspješnih poduzeća koja su danas osnova razvoja mjesta i općine. Djelo se nastavlja prikazom kulturnih spomenika i znamenitosti Pribislavca, od kojih je najvažniji kaštel obitelji Feštetić sagrađen 1870. godine te aktivnih kulturno-umjetničkih društava, a završava kratkim pregledom pribislavskih zanimljivosti. Monografija je opremljena pregledom korištenih izvora i literature te brojnim slikama i fotografijama koje predočuju postupni razvoj mjesta od najranijeg razdoblja do sadašnjosti.

Goran Hutinec

VLADIMIR KALŠAN, OPĆINA DONJI KRALJEVEC, DONJI KRALJEVEC 2005., 329 STR.

Monografija Vladimira Kalšana posvećena općini Donji Kraljevec po strukturi se razlikuje od one o Pribislavcu. Za razliku od Pribislavca, gdje jedno naselje istodobno čini i općinu, općina Donji Kraljevec sastoji se, uz istoimeno naselje, i od Donjeg Hrašćana, Donjeg Pustakovca, Hodošana, Palinovca i Svetog Juraja u Trnju. Autor se odlučio da, uz općenito uvodno poglavlje u kojem obrađuje povijest cjelokupnog prostora današnje općine, funkcioniranje lokalne uprave u posljednjih desetak godina te društvene organizacije koje djeluju na razini općine, svako od spomenutih naselja obradi i u zasebnom poglavlju.

Donjem Kraljevcu je, s obzirom na to da je riječ o najvećem naselju i središtu same općine, posvećeno najviše prostora - gotovo trećina ukupnog broja stranica (58-162). Uz podatke o najstarijoj povijesti mjesta, navodi i brojne druge informacije iz kojih izvire slika tipičnog donjomedimurskog mjesta koje je slijedom okolnosti, a osobito zbog važnih prometnica u neposrednoj blizini - željezničke pruge u 19. i autoceste u 20. stoljeću - s vremenom preraslo u središte općine prema kojem gravitiraju i okolna naselja. Nisu zanemareni ni drugi aspekti života - od gospodarstva, komunalne infrastrukture i sportskih društava do vjerskog života i kulturnih spomenika. Velika je pozornost posvećena i važnim pojedincima koji su ostavili najdublji trag u povijesti naselja.

Donji Hrašćan (163-182), Donji Pustakovec (183-210), Hodošan (211-254), Palinovec (255-295) i Sveti Juraj u Trnju (296-322) obrađeni su istom metodom. Iako se na taj način ponekad mogu iz vida izgubiti interakcije pojedinih mjesta koja čine općinu, a koje sežu mnogo dalje u prošlost od vremena formiranja zajedničke općine, metoda koju Kalšan koristi ima mnoge važne prednosti. Prije svega, sva mjesta u općini dobila su mini monografiju, za čije financiranje sama vjerojatno ne bi bila sposobna. Uz to, u ovako strukturiranoj knjizi lakše je moguće prepoznati povijesna kretanja dugog trajanja koja su u geografski bliskim mjestima imala posve različite posljedice. Iako su sva mjesta u vrijeme Marije Terezije podvrgnuta istim modernizacijskim utjecajima, brzina modernizacije i njezini konačni rezultati nisu podjednaki. Važnost suvremenih prometnica i pravodobna izgradnja komunalne infrastrukture, koja potiče gospodarski razvitak i sprečava depopulaciju, očita je na primjeru naselja općine Donji Kraljevec. Ona naselja koja su prije povezana okolinom putem modernih prometnica i koja su ranije investirala u elektrifikaciju,

plinifikaciju i izgradnju druge infrastrukture uspješnije se bore sa suvremenom pojavom depopulacije i odumiranja sela.

Uz razlike, Kalšanova knjiga ističe i osobine zajedničke ne samo mjestima općine Donji Kraljevec, nego i gotovo cijelog Međimurja. Duga i pažljivo čuvana tradicija dobrovoljnog vatrogastva proistekla iz stalne potrebe sprečavanja požara koji su u prošlosti često harali drvenim donjomeđimurskim mjestima, ustrajno čuvanje narodnih običaja i sustava vrijednosti seoskog puka, kao i brojna sportska društva prisutna u svakom od obrađenih mjesta svjedoče o jedinstvenoj društvenoj osnovici sela donjeg Međimurja i općine Donji Kraljevec.

Treba istaknuti i bogatstvo slikovnih priloga iz javnih i privatnih izvora kojima je knjiga opremljena. Ne samo da je iz njih moguće rekonstruirati živu sliku postupnog rasta i preobrazbe općine, nego one mogu poslužiti i kao važan izvor za buduća povijesna, sociološka i etnografska istraživanja. I ova je knjiga opremljena popisom korištenih izvora i literature te predstavlja vrijedan doprinos poznavanju općine Donji Kraljevec i cijelog donjeg Međimurja.

Goran Hutinec

MESTO V OBJEMU VODA, POPLAVE V CELJU V 20. STOLETJU, UR. BOJANA ARISTOVNIK, ZGODOVINSKI ARHIV CELJE, CELJE 2005., 103 STR.

Vrlo aktivni Zgodovinski arhiv Celje, predvođen mladim i agilnim direktorom mr. sc. Bojanom Cvelfarom, osim temeljne arhivske djelatnosti organizira i niz sadržaja za stanovnike Celja. U Zgodovinskom arhivu Celje se redovito organizira po nekoliko izložbi vezanih uz savinjsku regiju i grad Celje. Time je ovaj arhiv postao jednim od glavnih središta kulturnog života područja na kojem djeluje. U sklopu tih aktivnosti arhiv u Celju ima i relativno bogatu nakladničku djelatnost. Jedna od najnovijih knjiga je monografija o poplavama u Celju. Uz monografiju je objavljen i istoimeni CD-ROM.

U knjizi »Mesto v objemu voda« objavljeno je sedam tematskih članaka. Bojana Aristovnik i Tatjana Kač autorice su studije »Nezadržno čez bregove strug« u kojem daju pregled poplava u Celju. Bela Bukvič napisala je članak »Hudinjina noć«, a Milan Natek napisao je tekst o geografskim osnovama poplava u Celju. Slijedi prilog Mriana Trontelja »Poplave in mesečna količina padavin« s kartama i izvrsnim ilustracijama. Na kraju su članci Janka Franetiča »Zaščita, rešavanje in pomoč ob naravnih in drugih nesrečah« te Jederta Vodopivca »Rešavanje poplavljenog arhivskega in knjižničnega gradiva«. Svi objavljeni tekstovi predstavljaju ne samo solidan doprinos poznavanju povijesti Celja, nego i prilog poznavanju odnosa ljudi, jednoga grada i rijeke na primjeru Celja i Savinje.

Na kraju je najbolje dodati riječi Bojana Cvelfara iz predgovora: »Voda. Potrebujemo jo za življenje. Brez nje ni človeka. Tako nujna, navadno krotka, nedolžna in prijetna, a vedno znova maščevalna do ljudi. Zaradi našega ravnanja z naravo, z njo samo? Že tisočletja si človek skuša podrediti naravo in s tem ukrotiti tudi vodo, jo nekako spraviti pod svoj nadzor. A mu vedno znova, vsake toliko časa, pokaže zobe, ga opomni, da to ne gre. Vsaj brezpogojno ne. Včasih le grozi, opozori, od časa do časa pa se popolnoma predrami, stopi iz strug ter človeku da vedeti, kdo je v resnici gospodar.«

Knjiga o poplavama u Celju u 20. stoljeću je hvalevrijedan nakladnički prilog boljem poznavanju odnosa ljudi i okoliša. Ona se u velikoj mjeri podudara s konceptom ekohistorije ili povijesti okoliša. Zbog toga ona može biti i uzor kako pisati slične monografije u Republici Hrvatskoj, ali i komparativni materijal za usporedno istraživanje povijesti hrvatskog i slovenskog okoliša.

Hrvoje Petrić

IZVORI ŽIVOTA: NASELJAVANJE SVETOIVANJSKOG KRAJA OD NEOLITIKA DO DANAS / ANTUN TONI ŠRAMEK. IZDANJE OPĆINE SV. IVAN ŽABNO 2005., 224 STR., SA SLIKAMA U BOJI

Knjiga »Izvori života« nova je knjiga Antuna Tonija Šrameka. Autor je već otprije dobro poznat povijesnoj i etnografskoj znanstvenoj javnosti. Već niz godina ovaj nas neumorni učitelj iz Sv. Ivana Žabna svojim vrijednim izdanjima podsjeća na važnost mikrohistorijskih i regionalnih istraživanja. Osobito su važni njegovi radovi s područja regionalne i gospodarske povijesti svetoivanjskoga kraja. Nakon njegove knjige »100 godina vatrogasnog društva i vatrogastva u Svetom Ivanu Žabnu, Križevačkoj Poljani, Cirkveni i Rovišću« objavljene 1991., već sljedeće godine autor izdaje još jedno zapaženo djelo iz područja gospodarske povijesti »Hrvatska marvogojska udruga Sv. Ivan Žabno«, čije je drugo izdanje upravo u pripremi. Godine 1995. objavljuje zapaženu knjigu »Slike prošlosti: Sveti Ivan Žabno i okolica« u kojoj prikazuje razvoj Sv. Ivana Žabna i njegove okolice s težištem na demografski i gospodarski razvoj ovoga kraja. Svojevrni nastavak te knjige je upravo izašla knjiga »Izvori života«. U prvom dijelu knjige autor nas uvodi u geografske i opće povijesne okvire razvoja Sv. Ivana Žabna, da bi nas u nastavku kroz 20-ak poglavlja proveo kroz procese demografskih promjena kroz koje je prolazilo Žabno kao vojnokrajiško naselje na zapadnom rubu Varaždinskog generalata, a zatim i kao važno agrarno naselje u sastavu sjeverozapadne Hrvatske iz kojeg su potekle mnoge inovacije na području ratarske i stočarske proizvodnje. Posebnu pozornost autor posvećuje naseljavanju Čeha te njihovu utjecaju na gospodarski razvoj svetoivanjskoga kraja. Osim Čeha, autor obrađuje i kolonizacijske procese Židova, Mađara, Nijemaca, kao i naseljavanje stanovnika iz područja Bosne, Primorja, Hrvatskog zagorja, Turopolja, Gorskog kotara i Like. Tako, primjerice, danas malo ljudi zna da je poznata obitelj industrijalaca Moster, osnivači tvornice Penkala te Tvornice boje i lakova (kasnije »Chromos«) u Zagrebu, živjela upravo Sv. Ivanu Žabnu gdje je pokrenula prvu industrijsku proizvodnju. Starosjediocima Sv. Ivana Žabna autor posvećuje posebno poglavlje u kojem se bavi prezimenima svojih sumještana, kao i povijesti gospodarskih zadruga te njihovu utjecaju na razvoj i gospodarstvo naselja. Knjigu završava poglavljem o važnim osobama svetoivanjskoga kraja stvarajući svojevrni biografski leksikon tog područja.

Knjiga se temelji na relevantnim povijesnim izvorima i literaturi. O tome svjedoči bogat popis literature, ali i arhivskih i muzejskih fondova iz kojih Šramek crpi podatke za svoj rad. Autoru su podjednako dobro poznati župni arhivi, fondovi muzeja u Bjelovaru i Križevcima, kao i arhivska građa u Državnom arhivu Bjelovar. No, njegovu knjigu ne odlikuje samo strog znanstveni pristup. On piše i iz osobne perspektive kao jedan od živućih svjedoka povijesnih mijena kroz koje je prolazilo Žabno bilježeći brojna sjećanja i objavljujući rijetke fotografije, vadeći ih nerijetko i iz obiteljskih albuma. Zabilježio je i mnoga kazivanja svojih sumještana, iz kojih iščitavamo brojne događaje 20. stoljeća koji su odredili sudbinu cijeloga kraja, kao i povijest svakodnevice koja danas u historiografskim istraživanjima zauzima posebno mjesto.

Na kraju, autoru možemo poželjeti da, usprkos godinama i teškoćama s kojima se susreće kao neumorni umirovljenik koji sve svoje slobodno vrijeme ulaže u bilježenje povijesti svoga rodnog kraja, nastavi objavljivanje povijesnih izvora svetoivanjskog područja. Očuvanje povijesnog identiteta naših naselja u vrijeme opće globalizacije jedan je od temeljnih zadataka istraživača, kao i struktura lokalne samouprave bez čije pomoći i razumijevanja ovakve knjige nikad ne bi ugledale svjetlo dana.

Dr. sc. Mirela Slukan Altić, Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«

DRAGUTIN FELETAR I SURADNICI, DISTRIBUCIJSKO PODRUČJE ELEKTRA KOPRIVNICA - RAZVOJ ELEKTRIFIKACIJE PODRAVINE, U POVODU 80. OBLJETNICE KOPRIVNIČKE MUNJARE, HEP I MERIDIJANI, KOPRIVNICA 2005., 157 STR.

Gospodarska povijest Koprivnice i Podravine objavljivanjem monografije o elektrifikaciji Podravine postala je bogatija za još jedan segment. Autor prof. dr. sc. Dragutin Feletar uspio je svladati vrijednu građu o problematici elektrifikacije. To je u suvremeno doba važno jer danas nitko više ne može zamisliti život bez korištenja električne energije. Dragutinu Feletaru su pomagali suradnici Tomo Galić, Ivan Gregur, Petar Kopričanec, Andrija Kovač, Vladimir Lovas i Ivan Špiranec. Koautor teksta o koprivničkoj električnoj centrali je Eduard Kuzmić. Autori fotografija su Dražen Eisenbeiser, Goran Pakasin i Tomislav Sinjeri, a dio je fotografija korišten iz arhive Elektre te autora i suradnika.

U predgovoru, koji su zajednički napisali Tomo Galić i Ivan Gregur, uz ostalo piše: »Osnovni nositelji instaliranja prvih električnih agregata bile su mlinarske i drvene manufakture, bilogorski i kalnički ugljenici te, dakako, gradske električne centrale (munjare). Te su agregate »tjerali« strojevi na paru, plin i nafta, a i poneka rječica. Za rasvjetu gradskih ulica neki magistrati dali su u početku prednost gradnji plinara. Tako se dogodilo da su električne žarulje zasvijetlile prije u Čakovcu (1893.) nego u Zagrebu. Gradske munjare grade se potom i u Varaždinu (1919.), Koprivnici (1925.), Prelogu (1925.), Ludbregu (1936.) i drugdje.«

Slijedi opis razvoja elektrifikacije i električne energije u Podravini do 1949. godine u kojem su obrađene prve pojave električne rasvjete, a napose koprivnička munjara. Nakon toga je središnji dio knjige u kojem je razrađen razvitak Elektre Koprivnica od 1949. do 2005. godine, a na kraju su dodani sažeci na engleskom i njemačkom jeziku te popis osnovnih izvora i literature.

Hrvoje Petrić

PODRAVSKI ZBORNIK 2005., BR. 31, MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, KOPRIVNICA 2005., 445 STR.

S korica *Podravskog zbornika 2005.* gledaju nas Generalićeve »krave pod Eifelovim tornjem« iz 1972. godine. Vrlo dobar odabir u godini kada je prvi put jedan Podravac, župan Josip Friščić, postao predsjednik Hrvatske seljačke stranke, ali i kada problemi sela zauzimaju sve istaknutije mjesto u pregovorima Hrvatske s Europskom unijom jer treba očuvati i spasiti naše selo koje nema velikih posjeda, ali ima vrijednu etnokorelacijsku baštinu.

U takvom vremenu s velikom smo radošću dočekali 31. veliki godišnjak koji sadržajem potvrđuje punu opravdanost svog izlaženja, a urednik Dražen Ernečić obavijestio nas je da je objavljena i elektronska Bibliografija zbornika u prvih trideset godina objavljivanja te će radovi zbornika iz područja ludbreške, koprivničke i đurđevačke Podravine na taj način lakše naći mjesto u hrvatskom znanstvenom, stručnom, književnom i kulturološkom obzorju.

Radovi su podijeljeni po sličnoj shemi kao u Zborniku prethodne godine. U bloku »suvremene teme« Željko Krušelj analizira lokalne izbore u općini i gradu Koprivnici od 1990. do 2005. godine, tj. izbore 1990., 1993., 1997., 2001. i 2005. godine, pri čemu nijednom nije pobijedila ista stranka ili identična koalicija, a 1999. je izbila i kriza koja je riješena bez izbora. Do sada je to najpotpuniji pregled izabranih vijećnika po strankama, ali ne donosi nikakve subjektivne sudove o uspješnosti ili neuspješnosti pojedinaca na izborima niti objašnjava fenomen Zvonimir Mršić, koji je kao član SDP-a gradonačelnik od 2001. do 2005. godine. Na temelju vlastitih bilježaka i zapažanja Zdravko Šimunić piše o ekološkoj zaštiti na području centralnih plinskih stanica pogona Molve koji plinom na početku 21. stoljeća pokriva 75-80 posto domaće proizvodnje.

Budući da samo pogon Molve proizvede godišnje više od milijardu prostornih metara čistog plina, bilo je potrebno zbog šuma, lova i ribolova očuvati zdrav okoliš te sagraditi objekte koji utječu na smanjivanje emitiranja štetnih plinova. U istu skupinu treba ubrojiti i rad mr. sc. Mladena Matice iz Županijskog zavoda za prostorno uređenje u Koprivnici o održivu razvoju ruralnog prostora uz rijeku Dravu, tj. od ušća rijeke Mure u Dravu pa sve do Križnice kod Pitomače. U prvom dijelu rada prikazana je depopulacija, zaštita okoliša i nekontrolirana eksploatacija šljunka i pijeska, a u drugom dijelu se, u skladu s međunarodnim spoznajama, prikazuje održivi razvoj kroz poticanja ekoturizma za koji postoje neobično bogati prirodni i kulturni potencijali, a koji se njeguju uz prezentaciju kulturne baštine i naivnog slikarstva te kroz Dravsku ligu kao nevladinu organizaciju koja je osnovana 2001. godine radi zaštite rijeke Drave s ciljem uspostave biosfernog rezervata Drava - Mura u sklopu UNESCO-ova projekta *Čovjek i biosfera* kroz nevladine udruge. Posebno je zanimljiv osvrt na sedam prekodravskih »oaza« koje su nastale zbog nemirne čudi i hirovitosti Drave te koje okružene vodom i kopnenim teritorijem Mađarske predstavljaju idealna mjesta za razvoj ekoturizma. Franjo Peti obradio je problem etažnog vlasništva poslije 1991. godine i nakon kraćeg pregleda povijesti vlasništva nad nekretninama kroz povijest prikazao mogućnosti upisa posebnih dijelova nekretnina u gruntovnicu i problem izrade projekta etažiranja. Koristan rad za pravosudnu struku, koji je u široj verziji objavljen u časopisu Hrvatskog društva sudskih vještaka *Vještak*. Zadnji rad u ovoj skupini je studija dr. sc. Miroslava Belobrka iz Koprivničko-križevačke županije o problemima i potrebama starijih osoba s područja županije kojih ima 16,4 posto iznad 65 godina, a za koje treba planirati i izvršiti pokušaj njihove prilagodbe s posebnim osvrtom na lokalne, odnosno regionalne prilike. Autor zaključuje da je kvalitetu života starijih osoba moguće podići i malim ulaganjima jer najveći problem leži u usamljenosti, kako je to pokazalo anketiranje, te polaže mnogo nade u geronteologiju kao znanstvenu disciplinu koja će pomoći starijim osobama u ublažavanju tog problema.

Gotovo sedamdeset stranica ovog godišnjaka pripada poglavlju koje govori o zaštiti spomenika kulture, čime se potvrđuje da se na ovom području mnogo radi upravo na prevenciji, restauraciji i obnovi spomenika kulture. Konzervatorsko-restauratorski radovi provode se u Restauratorskom centru Ludbreg i Jelena Spevec konkretizirala je poslove u 2004. i 2005. godini. Maja Vrtulek piše o nastavku obnavljanja misnog ruha iz zbirke sakralne umjetnosti smještene u kape li Sv. Križa u dvoru Batthyany u Ludbregu, a Ada Vrtulek-Gerić o izradi postolja za tekstilne predmete te zbirke. Venija Bobnjarić-Vučković piše o konzervatorsko-restauratorskim radovima na dijelovima ženske narodne nošnje iz etnografske zbirke Muzeja grada Koprivnice, a Velimir Ivezić o istraživanjima i radovima na obnovi dijela artefakata zbirke sakralne umjetnosti Muzeja grada Koprivnice u 2005. godini. Tri se rada bave zgradarstvom. Draženka Jalšić-Ernečić, ravnateljica Muzeja grada Koprivnice, daje povijesni osvrt na zgradu današnjeg muzeja koji je najstariji očuvani zidani objekt u gradu, a koji se koristio kao magistrat u 17. i 18. stoljeću, zatim kao podžupanija, pa Kotarski sud sa zatvorom, prostor UNHCR-a, Službe društvenog knjigovodstva da bi tek od 1963. u objekt bio smješten Muzej koji danas zauzima cijeli prostor. Uspriko nizu pregradnji, zgrada je objekt spomeničke vrijednosti te bi trebalo provesti smišljenu obnovu. Želimir Laszlo iz muzejsko dokumentacijskog centra u Zagrebu upotpunio je prethodno razmatranje kao konzervator i muzeolog, navodeći što bi sve trebalo učiniti da se u njoj muzealizira starija povijest Koprivnice, dok bi za noviju povijest trebalo naći ili još bolje sagraditi drugi prostor. Laslo, međutim, daje Muzeju u zadatak da izradi prijedlog vlastitog razvoja i osmišljavanja muzeološke cjeline. Odličan rad Loranda Klemenčića sintetizira višegodišnja promišljanja o gradnji nove gradske tržnice zamišljene kao moderno-suvremeni višenamjenski zatvoreni tržnopoloslovni prostor koji bi uključivao u širi okvir i bivše zemljane i vodene fortifikacije koprivničke tvrđave otvarajući tako mogućnost apsolutnog iskorištavanja tog prostora. Svjestan naših mogućnosti autor predlaže ostvarenje tog plana u četiri etape. Vrlo mi je drago da je Franjo Vrtulek objavio rad o Ludbrežaninu Vladi Mađariću koji je u socijalističkom vremenu postigao

zavidnu političku karijeru, ali je kao povjesničar umjetnosti iskoristio svoju društvenu poziciju spašavajući mnoge kulturne spomenike, pri čemu ne treba zaboraviti da je zadužio svoje rodno mjesto i kao urednik voluminozne monografije *Ludbreg* (1985.). Mislim da bi se konzervatorsko-restauratorski centar u Ludbregu trebao zvati njegovim imenom. Silno je volio svoj kraj pa je u Ludbregu i pokopan.

Blok »Hlebinska slikarska škola« obuhvaća šest radova. Vladimir Crnković piše o slici Ivana Generalića »Smrt Viriusa«. Svjetlana Sumpor objavljuje rad o slikama Ivana Generalića na kojima razlivena vode i poplave imaju gotovo simboličko značenje. Istaknuta hrvatska književnica posvetila je svoj prekrasan rad Ivanu Večenaju u povodu 85. obljetnice života tog istaknutog klasika hlebinske škole te nam na jedan način dala svestrani profil ovog zaljubljenika u rodni kraj u kojem bi trebalo ostvariti želju slikara, ali i književnika i otvoriti galeriju njegovih »bezvremen-skih slika« koja bi postala važna točka na podravskoj kulturnoj magistrali. Vladimir Milak dao je odličan pregled života i rada mnogo mlađeg, ali isto tako velikana hlebinske slikarske škole Mije Kovačića u povodu 70-godišnjice života. Usprkos svojoj osamljenosti, kroz bajkovite dravske pejzaže najvišu kvalitetu uspio je filozofski, razmišljajući o čovjeku u vremenu, uhvatiti i naše teško vrijeme slikom »Povratnici«, ali i obradom vječno aktualnih i stalno obnavljanih biblijskih motiva. Milan Sigetić piše o nepoznatim detaljima iz života Ivana Lackovića Croate i Josipa Generalića Jožeka, koji su obojica umrli 2004. prerano s obzirom na svoj stvaralački dar i veličinu. Branko Begović objavio je prvi dio svog rada o donacijama Ivana Lackovića Croate Kalinovcu, pokušavajući napraviti inventar tih donacija i ocijeniti njihovu važnost.

Blok »Povijest i kulturna povijest« vrlo je raznolik. Dr. med. Milivoj Kovačić daje cjelovit pregled djelovanja Družbe sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u koprivničkoj bolnici od 1888. godine nadalje. Koristeći dokumentaciju, Kovačić je kroz rad ovih sestara dao i kratak presjek kroz rad ove bolnice, opisavši i što su doživljavale u poslijeratnom razdoblju te je i zadnja 1957. napustila koprivničku bolnicu otišavši raditi u bolnicu u Banju Luku. Među rijetke radove o podružnicama Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva spada odlično dokumentirani rad Vladimira Miholeka o podružnici društva u Đurđevcu od 1891. do 1907. godine. Raspolažući arhivom podružnice, Miholek je otkrio dragocjene privrednike o imenima đurđevačkog područja u vremenu za koje nemamo arhivskih dokumenata ni novina. Ključni dio rada je izložba iz 1893. u Starom gradu u vrijeme odličnog kotarskog načelnika Brezinščaka i učitelja Milana Poljaka. Vrlo su zanimljiva sjećanja Dragutina Kokše na Molvarca dr. Jurja Mađerca koji je od 1928. bio rektor Zavoda sv. Jeronima u Rimu, ali koji je uvijek vodio brigu o svom rodnom kraju pa je tako napisao i knjigu *Majka Božja Molvarska* (1957.), a dr. Barica Lukačin podigla je poprsje Mađercu i Kokši. Branko Begović i Tomislav Jakupec objavljuju prvi nastavak o povijesti lovstva u Pitomači do 1952. godine. Mira Kolar-Dimitrijević ukazuje na povezanost pjesnika Đure Sudete s bratom Matom i njegovom suprugom Zlatom te ih tretira kao trolist, od kojih je svaki obogatio baštinu virovskog i koprivničkog područja, a organizirano učiteljstvo pomagalo je Sudetine. Franjo Vrtulek piše o nogometu u Ludbregu od 1919. do 2005. godine, ali je dao i pregled početaka nogometa u Hrvatskoj. Članak Stjepana Mraza o počecima rada Saveza komunista - Pokreta za Jugoslaviju, koji je osnovan 19. studenoga 1990. u beogradskom Sava centru pod okriljem Jugoslavenske narodne armije, a koji je rađen na temelju proglašenih plakata pronađenih u Podravini nakon odlaska JNA svakako će pridobiti pozornost.

Odličan mladi znanstvenik dr. sc. Tvrtko Zebec iz Instituta za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba objavljuje sintetski rad o najplodnijem hrvatskom etnokoreologu i koreografu dr. Ivanu Ivančanu koji je rođen u Molvama 1927. godine, a koji je, prikupivši veliki materijal, pomogao kvalitetnom održavanju Međunarodne smotre folkloru u Zagrebu, prenoseći plesnu kulturu mladima u zemlji i inozemstvu. U ovoj skupini etnologije i etnografije Marija Mesarić, koja je priredila u Koprivnici u sklopu projekta »Stara umijeća i znanja« izložbu »Šeširi Nade Kobali«, piše o koprivničkim klobučarima i kitničarkama koji su bili relativno brojni za mjesto gdje baš i nije bilo mnogo žena koje su nosile šešire.

U grupi arheologija Marina Šimek iz Gradskog muzeja Varaždin objavljuje nove podatke o antičkom naselju Joviji koje se nalazilo na užem području današnjeg Ludbrega. Građevinski radovi otkrili su keramiku i nešto drugih nalaza. Davor Bešvir iz Restauratorskog centra Ludbreg izvještava o arheološkim istraživanjima crkve Sv. Križa u Križovljanu gdje plemićki posjed živi od 13. do 16. stoljeća pa je svaki predmet iz ovog vremena vrlo vrijedan i zanimljiv.

U područje muzejske pedagogije treba ubrojiti rad Smiljane Šafarić, Luke Bunića i Astrid Pavlović o likovnim radionicama u Muzeju i Galeriji grada Koprivnice koje su bile vrlo uspješne i poticajne, a i raznolike, pokazujući veliku inventivnost i organizatora i sudionika.

Prirodoslovlju pripadaju dva rada. Dr. sc. Janko Križanić piše o iznimno vrijednom nasljeđu Podravine: domaćim podravskim jabukama. Mnogo toga možemo saznati o vrstama jabuka koje uspijevaju u Podravini, kao i što se čini te što bi trebalo činiti da se isplati takva proizvodnja. Branko Sobota objavljuje rad o šumarstvu na području općine Pitomača od 1885. kada je osnovana državna šumarija sa 4695 hektara pod šumom pa do danas.

Josipa Strmečki obradila je knjige koje nose etikete Ex libris dr. Leander Brozović, a koje su izdvojene kao posebna zbirka u Knjižnici i čitaonici »Fran Galović« u Koprivnici. Objavljen je popis knjiga koje su tiskane od 1931. pa do 1940. godine, podijeljenih u decimalnu klasifikaciju. Vrlo koristan rad.

I kao i obično u *Podravskom zborniku* književni prilozima. Ovaj je blok najveći i ima 120 stranica. Iako nije podijeljen, sastoji se od dva dijela. Prvi dio je ponovno objavljeno »Pismo iz Koprivnice« Miroslava Krleže. Marina Krleža piše o fantastici - neutaživoj moći ljudskih instinkta. Đuro Vidmarović, predsjednik Povijesnog odjela Matice hrvatske, objavljuje svoja sjećanja na suradnju s hrvatskom književnicom Boženom Loborec, ali i dio njezine zaostavštine koji se našao u njegovu posjedu, čime nas je obogatio određenim spoznajama o njoj, ali i o sebi. Zaslužni voditelj televizijskih spomendana tijekom 30 godina Vladimir Fučijaš piše o Podravini u putopisima Matka Peića. Iako sam poznavala Peićeve putopise, uvijek mi je drago prisjetiti ih se. Mislim da je istina kada je napisao da Podravinom ne možeš lađom kao Posavinom, jer da Drava nije Sava te da Podravinu može upoznati samo putovanjem njezinim starim putovima i crnom zemljom. Iako Peić nije volio Podravinu kao Slavoniju, mislim da je Fučijaš pogodio kada je napisao da je Peić opisao Podravinu sredine 20. stoljeća onako kako nitko drugi nije bez obzira što Peić nije bio zaljubljen u nju. No, ne smijemo zaboraviti Varaždinca Ivu Strahonju koji nam je također ostavio izvanredne zapise o Podravini. Drugi dio sadrži književnu produkciju. Slavko Fijačko objavljuje priču *Multimedijska senzacija*. Peri Pernjaku tiskana je priča *Konji*. Zdravko Seleš posegnuo je za biografijom književnika, pjesnika i esperantista Đure Rašana s izvodima pojedinih kajkavskih pjesama, a to je izlaganje održano na okruglom stolu u sklopu Tjedna kajkavske kulture u Krapini u rujnu 2004. godine. Srećom se nije ispunilo ono što je Rašan mislio da će se dogoditi, tj. da će *kaikaviana* nestati. Dr. Krešimir Švarc objavio je *Hommage mojem otati* i *O obitelji Hiršl iz Dubovca* upotpunjujući time svoje *Štiklece iz stare Koprivnice*. S puno srca napisan je i rad *Odsjaji djetinjstva* Radovana Kranjčeva koji se što više vrijeme odmiče više prisjeća djetinjstva i svojih prvih susreta s prirodom. Mirjana Matiša objavila je esej *Priču o izgubljenju pjesmi*, a Marijan Horvat intimnu priču *Svevišnji je tako htio*. Martin Mihaldinec priča *Priču stare vrbe*, a Petar Ivegeš iznosi svoje opservacije o povijesnom razvoju i budućnosti Koprivnice sa stanovišta malog čovjeka. I na kraju pjesme *Ljetni dir* Enerika Bijača, *Hrvatski grobograd (I)* Žarka Marjanovića, *Nezaboravljena uspomena Boženi Loborec* Mace Jambrešić Štefanić, *Si sveci f Kalnovcu* Ivana Goluba, pjesme *Selo Gola*, *Majka* i *Nema više stare Gole* Ivana Večenaja, pjesma *Vu srcu znam* Marije Hegedušić i konačno pjesma *Beli jelen* Milana Frčka. I to je sve. Dosta za čitanje i svatko tu može naći nešto što ga zanima pa bi *Podravskom zborniku* i trebalo biti osigurano mjesto u svakom podravskom domu.

Prof. dr. sc. Mira Kolar-Dimitrijević

**CRIS, ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA KRIŽEVCI,
VOL. VII., BR. 1., KRIŽEVCI 2005., 186 STR.**

Zahvaljujući entuzijazmu članova Povijesnog društva Križevci, a napose mr. Tatjane Tkalčec, glavne urednice časopisa, izašao je sedmi broj časopisa »Cris«. Ovaj broj sadrži čak devet izvornih znanstvenih radova. Prvi izvorni znanstveni rad pod naslovom *Križevačko područje u kasnom brončanom dobu i proizvodnja brončanih predmeta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj* govori o tipološkim i kronološkim nalazištima kasnog brončanog doba na području Križevaca. Autorica Snježana Karavanić na temelju analize tih nalazišta uspoređuje ih s drugim nalazištima na području sjeverozapadne Hrvatske.

Iz Koprivnice dolazi drugi izvorni znanstveni članak autora Ranka Pavleša pod naslovom *Topografija dvaju posjeda križevačkih redova u dolini Glogovnice*. Članak opisuje dva srednjovjekovna imanja križevačkih redova uz gornji tok potoka Glogovnice. Posjedi su obrađeni s gledišta povijesne topografije, za što su korišteni svi dostupni topografski podaci iz izvora, literature i topografskih karata, uključujući dosad provedena arheološka istraživanja.

Treći je izvorni znanstveni članak Zorislava Horvata *Križevci - crkva sv. Križa* koji donosi nove poglede na arhitekturu te crkve. Autor iznosi povijesne podatke o crkvi, ali se i osvrće na njezina arhitektonsko-umjetnička rješenja. Autor donosi i bogat slikovni materijal.

Stalni suradnik časopisa »Cris« se ovaj put javlja člankom *Jalša ili Joha - toponomastičke teme*. Na temelju toponomastičkih i leksiografskih podataka od 13. stoljeća naovamo analizira se položaj jezičnih inačica »jalša« i »joha« u hrvatskom jezičnim prostoru. Autor donosi i niz zanimljivijih kartografskih priloga.

Hrvoje Petrić, također stalni suradnik časopisa, u članku *Postanak slobodnjaka u križevačkoj županiji* ustvrdio je da se prve skupine slobodnjaka javljaju u izvorima 1480. godine. Njihov je položaj bio drukčiji nego položaj kasnijih nasljednih slobodnjaka u 17. stoljeću. Položaj slobodnjaka se u 18. stoljeću još više promijenio te je došlo do daljnjeg smanjenja njihovih povlastica.

Maja Katušić u radu *Prilog poznavanju obitelji Koritić de Mrazovec - obiteljski fond Koritić u državnom arhivu* na temelju izvorne arhivske građe iznosi osnovne genealoške podatke o obitelji Koritić de Mrazovec koja potječe iz križevačke županije. U prvom dijelu rada opisan je obiteljski fond Koritić, a u drugom se iznose osnovni podaci o obitelji, počevši od najranijih članova do Gustava Koritića.

Člankom *Križevački statuti u kontekstu razvoja hrvatske vinske kulture* Tanja Baran nas je upoznala s Križevačkim statutima koji imaju istaknuto mjesto u razvoju hrvatske vinske kulture. Te su regule kruna ranijih raznolikih oblika slavljenja kulta vina kroz narodnu pjesmu, vinska bratstva i zdravicu.

Mira Kolar-Dimitrijević u članku *Prilog biografiji Milutina Mayera, učitelja u Svetoj Heleni i pisca povijesnih romana* donosi nove biografske podatke o tom piscu. Milutin Mayer završio je zagrebačku učiteljsku školu, zaposlio se u Svetoj Heleni kraj Križevaca i ondje počeo pisati povijesne romane u kojima opisuje događaje iz hrvatske povijesti, a uvijek s namjerom da sadržaj tih romana djeluje poučno u odgoju mlade generacije.

Posljednji izvorni znanstveni rad *Agrarni odnosi i poljoprivredna proizvodnja u Bjelovarsko-križevačkoj županiji krajem 19. i početkom 20. stoljeća* autora Milivoja Redžepa, Miroslava Žugaja i Ksenije Vuković govori o analizi odnosa i agrarnoj proizvodnji u Bjelovarsko-križevačkoj županiji na prijelazu iz 19. u 20. stoljeća. Autori tvrde da je cjelokupna proizvodnja ratarstva, vinogradarstva i stočarstva bila na razini tadašnjih elemenata potrebnih za brži razvoj.

Ovaj broj časopisa »Cris« objavljuje i dva pregledna rada. Rad Ivana Peklića *Posjed Dijankovec od 14. do kraja 18. stoljeća* daje prikaz vlasnik posjeda Dijankovec tijekom 400 godina, a posebno je iscrpno na temelju pavlinskog arhiva istraženo vlasništvo obitelji Zakmardi.

Drugi pregledni rad je Zorana Homena *Marcel pl. Kiepach zaboravljeni izumitelj na polju elektrotehnike*. Obitelj Kiepach se u Križevce doselila u prvoj polovici 19. stoljeća, boraveći u tom gradu do kraja Drugoga svjetskog rata, a želio se u ovom članku valorizirati izumiteljski rad mladog Marcela Kiepacha.

Objavljena su i dva stručna rada. Rad Đure Škvorca *Župa Svetog Petra Apostola u Svetom Petru Orehovcu* o povijesti te župe i rad Ottonea Novosela *Prilog povijesti gradske limene glazbe* o nastanku i djelovanju gradske limene glazbe u Križevcima.

Od ovoga broja časopis »Cris« objavljuje i povijesnu građu. Tako su objavljena Senekina pisma Luciliju u prijevodu Tvrtka Milunovića. Pobune u križevačkom kraju 1755. godine prema zapisima suvremenik Ivana Josipovića u prijevodu Ljudevita Plačka te Crtice iz života Židova u Križevcima u redakciji Ivan Peklića. U časopisu je objavljen i prikaz novoizašlih knjiga i časopisa.

Ivan Peklić

JAROSLAV VENCALEK: MORAVSKOSLEZSKY KRAJ - GENIUS LOCI, OSTRAVA 2005., 288 STR.

Jaroslav Vencalek, redoviti profesor na Geografskom odjelu Prirodoslovnog fakulteta u češkoj Ostravi, dugogodišnji je prijatelj Hrvatske i vrstan poznavatelj regionalne geografije (stoga je od početka pokretanja časopisa »Podravina« član njegova Uredničkog vijeća). Njegova specijalnost je socijalna geografija i demogeografija, ali kroz primjenu na određenim regionalnim područjima. O tome je napisao nekoliko knjiga te mnogo članaka, a uvelike je pridonio kontinuiranoj i dugogodišnjoj suradnji hrvatskih i čeških geografa.

U proučavanju sustava regionalizacije pojedinih prostora Vencalek polazi i od karakterističnih uvjeta homogenosti pa i od nodalno-funkcionalnih cjelina i gravitacijskih zona. Međutim, da bi se neke uže regije afirmirale kao lokalne posebnosti, one moraju imati još nešto specifično. To specifično Vencalek je nazvao - genius loci. Dakle, riječ je o prirodnim i osobito društvenim (socijalnim) specifičnostima koje neki geografski prostor izdvajaju kao manju zasebnu regiju. Tu svoju osnovnu tezu uspješno je primijenio na regionalizaciji, osobito sjeverne Moravske, odnosno šlesko-sjevernomoravskog područja Češke.

Njegova nova knjiga o lokalnim specifičnostima i regionalizaciji moravsko-šleskog kraja može poslužiti kao model ovog specifičnog pristupa regionalizaciji. Njegova je ideja da se usporo regionalno-geografski prikaže genius loci ostravskog područja u Češkoj i Podravine u Hrvatskoj. Stoga je u časopisu »Podravina« već objavljen usporedni tekst o češkoj Koprivnici (sa sjedištem znamenite tvrtke Tatra) i hrvatske Koprivnice (sa sjedištem prehrambene kompanije Podravka). Vjerujem da će upornost prof. Vencaleka uroditi jednom temeljitom analizom regionalizacije sjevernomoravskoga kraja i sjeverozapadne Hrvatske.

U moravsko-šleskom kraju, koji je temeljito regionalno prikazan u ovoj knjizi, Vencalek lociranjem posebnosti malih lokalnih regionalnih cjelina pronalazi više specifičnih regija. Taj kraj sjeverne Moravske s opravdanjem i dokumentiranošću posebnosti on dijeli na čak 22 manje regionalne izdvojene cjeline. To su Krnavsko, Opavsko, Kravarsko, Hlučinsko, Bilovecko, Ostravsko, Bohuminsko, Orlovsko, Havirovsko, Karvinsko, Češkotešinsko, Trinecko, Jablunkovsko, Fridecko-Mistecko, Fridlantsko, Frenštatsko, Koprivničko, Novojičinsko, Odersko, Vitkovsko, Bruntalsko i Rimarovsko. Svaka od tih manjih regija ima svoj genius loci - ima nešto što je za tu mikroregiju zasebno i specifično te što je odvaja od drugih. Upravo tim specifičnostima te se regije mogu natjecati s drugima i računati na uspjeh u meganatjecanju s drugim regijama Europske unije.

Dragutin Feletar

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP »HRVATSKA 1755. - DRUŠTVENE I GOSPODARSKE PROMJENE IZMEĐU LEGALNIH PRAKSI I NASILJA«, VELIKI RAVEN I KOPRIVNICA, 16. I 17. PROSINCA 2005.

U povodu 250. obljetnice seljačkih buna organiziran je međunarodni znanstveni skup »Hrvatska 1755. - Društvene i gospodarske promjene između legalnih praksi i nasilja«. Ovu konferenciju zajednički su organizirali međunarodni istraživački projekt Triplex Cofinium (izvedbeni projekt Podravsko višegraničje), odnosno Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu kao svoju treću projektnu konferenciju te Povijesna društva Koprivnica i Križevci u Velikom Ravenu i Koprivnici 16. i 17. prosinca 2005. godine.

Prigodom otvaranja skupa u Područnoj školi Veliki Raven uvodno su govorili predsjednik znanstvenog odbora konferencije predsjednik znanstvenog odbora prof. dr. sc. Drago Roksandić, predsjednik organizacijskog odbora Hrvoje Petrić, zamjenik predsjednika organizacijskog odbora Ivan Peklić, predstavnik Povijesnog društva Križevci Terezija Horvat i predsjednica Povijesnog društva Koprivnica Ružica Špoljar.

Prof. dr. sc. Drago Roksandić, voditelj projekta Triplex Confinium, svoja je istraživanja predstavio priopćenjem »Godina 1755. u hrvatskoj povijesti: historiografske kontroverze«. Nakon njega je Hrvoje Petrić imao referat »Seljaštvo u Provincijalu i Vojnoj krajini sredinom 18. stoljeća: statusi, socioekonomska demografija, okoliš i naselja«.

Prvi dan skupa (16. prosinac 2005.) u Velikom Ravenu su bila i sljedeća priopćenja: dr. sc. Zrinka Blažević (Filozofski fakultet, Zagreb) »Velika seljačka buna 1755. godine u svjetlu narativnih izvora«, mr. sc. Ivana Horbec (Hrvatski institut za povijest, Zagreb) »Misera plebs contribuens u politici bečkog dvora i reorganizacija kraljevske uprave nakon bune 1755.«, prof. dr. sc. Drago Roksandić i mr. sc. Kristina Milković (Filozofski fakultet, Zagreb) »Prava Vojne krajine« (1754.) i »Potežčice« varaždinskih krajišnika od 25. siječnja 1755. godine u komparativnohistorijskoj perspektivi«, Goran Vreš »Razvoj vlaških prava u Varaždinskom generalatu u prvoj polovici 18. stoljeća«, Silvija Pisk (Filozofski fakultet, Zagreb) »Usporedba krajiškog i civilnog seljaštva Moslavine sredinom 18. stoljeća - društvene i gospodarske promjene između legalnih praksi i nasilja«, Mario Šipek »Kmetovi u Varaždinskoj županiji i buna u Biškupcu 1755. godine« i Branko Čičko »Pritisak refeudalizacije i seljački otpor. Ekonomski i socijalni položaj seljaštva na vlastelinstvima sjeverozapadne Hrvatske sredinom 18. stoljeća«.

Referati su bili podijeljeni na dvije cjeline »Hrvatska 1755. - Temeljna problematika i izvori« i »Hrvatsko staleško društvo, marijaterezijanske reforme i agrarna problematika«. Bila je organizirana i stručna ekskurzija po mjestima oko Velikog Ravena gdje se odvijala buna 1755. godine, a sudionici su najviše vremena proveli proučavajući stare kleti u tzv. Ilici u Obrežu Kalničkom. Vodiči su bili Ivan Peklić, prof. dr. Dragutin Feletar, prof. dr. Valentin Puževski, Melita Habdija i Hrvoje Petrić.

U Područnoj školi Veliki Raven učenici su predstavili kulturno-umjetnički program, a gradonačelnik Križevaca Branko Hrg i prof. dr. Drago Roksandić na školskoj su zgradi otkrili spomen-ploču u povodu 140 godina školstva i 250. obljetnice seljačke bune.

Drugi je dan (subota, 17. prosinca 2005.) konferencija bila održana u Koprivnici, u prostorijama Pučkog otvorenog učilišta (veleučilišta). Uvodno je priopćenje imao dekan PMF-a i odgovorni urednik časopisa »Podravina« prof. dr. Dragutin Feletar s referatom »Velikootočka buna - Seljački nemiri u Podravini 1755. godine«.

U Koprivnici su bila predstavljena priopćenja podijeljena na dvije cjeline: »Bune 1755. - izabrani primjeri« i »Komparativna iskustva - susjedna područja sredinom 18. stoljeća«. Održana su sljedeća priopćenja: Ivan Peklić »Buna seljaštva zapadnog dijela Križevačke županije 1755. i Veliki Raven sredinom 18. stoljeća«, mr. sc. Željko Holjevac (Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar«) »Nemiri u Moslavini 1755./56. godine«, mr. sc. Milan Vrbanus (Hrvatski institut za po-

vijest) »Buna u Slavoniji 1755. godine - prekretnica u društvenoekonomskom razvoju«, doc. dr. Andrej Hozjan (Univerza v Mariboru, Slovenija) »O življenjskih razmerah podložnih slojev v Prekmurju v 2. polovici 18. stoletja«, dr. sc. Robert Hajszan (Panonski institut, Austrija) »O seljaštvu vlastelinstva Novi Grad (Güssing) sredinom 18. stoljeća - na primjeru Pinkovca« i mr. sc. Vladimir Kalšan (Muzej Međimurja, Čakovec) »Položaj seljaštva u Međimurju sredinom 18. stoljeća«.

U sklopu znanstvenog skupa bile su održane dvije manifestacije. Prva je bila predstavljanje knjige Hrvoja Petrića »Koprivnica u 17. stoljeću - okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu«, o kojoj su govorili prof. dr. Drago Roksandić i doc. dr. Andrej Hozjan. Druga je manifestacija bila predstavljanje 8. broja multidisciplinarnog časopisa »Podravina«, o kojem su govorili njegovi urednici prof. dr. Dragutin Feletar i Hrvoje Petrić.

Slijedila je stručna ekskurzija na relaciji Koprivnica - Kuzminec - Križančija - Veliki Bukovec - Veliki Otok - Legrad - Mali Otok - Zablatje - Imbriovec - Koprivnički Ivanec, a vodič je bio Hrvoje Petrić.

Članovi znanstvenog odbora skupa bili su prof. dr. Drago Roksandić (predsjednik), prof. dr. Mira Kolar, prof. dr. Dragutin Feletar, doc. dr. Andrej Hozjan i dr. Robert Hajszan. Organizaciju skupa proveo je organizacijski odbor u sastavu: Hrvoje Petrić (predsjednik), Ivan Peklić (zamjenik predsjednika), prof. dr. Drago Roksandić, prof. dr. Dragutin Feletar i Ružica Špoljar. Održavanje ovoga znanstvenoga skupa omogućili su Grad Koprivnica, Grad Križevci, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske te izdavačka kuća Meridijani.

Predsjednik znanstvenog odbora skupa prof. dr. Drago Roksandić izjavio je: - Ove godine navršava se 250. obljetnica niza društvenih i gospodarskih kriza u Hrvatskoj koje su izravno pogodile velik dio i civilnog i vojnokrajiškog područja te otvorile mogućnost uvođenja serija dvorskih reformi - prosvijećene apsolutističke inspiracije - neovisno o volji i interesima hrvatskih staleža. U hrvatskoj povijesti ranoga novog vijeka bila je to uistinu jedna od nekoliko najpresudnijih godina, jedna od onih čije se posljedice do danas osjećaju. Iako je tema »Hrvatska 1755. godine« historiografski otvorena prije jednog stoljeća, ona je do danas samo marginalno stručno apsolvirana, a najveći dio arhivalija - naročito onih u Beču i Budimpešti - praktično je u nas nepoznat. Epicentri ovih kriza bili su u Križevačkoj županiji i Varaždinskom generalatu, što je bio glavni razlog da Međunarodni istraživački projekt Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Triplex Confinium: hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu - u suradnji s Povijesnim društvom Križevci i Povijesnim društvom Koprivnica - pripremi Međunarodni znanstveni skup Hrvatska 1755. godine: društvene i gospodarske promjene između legalnih praksi i nasilja u Križevcima, Velikom Ravenu i Koprivnici 16. i 17. prosinca 2005. godine. Danas se u hrvatskoj historiografiji više istraživača - napose mlađih - s različitim disciplinarnih i problemskih stajališta bavi hrvatskom poviješću sredine 18. stoljeća. Većina ih pritom koristi arhivsku građu koja dosad ili nije bila korištena ili je to samo vrlo ograničeno bio slučaj. Uočljive su i teorijske i methodske inovacije (posebno komparativnohistorijske!) u njihovim pristupima i profesionalnim praksama, a sve su to bili razlozi da projekt Triplex Confinium, napose njegov izvedbeni projekt Podravsko višegraničje, organizira ovaj međunarodni znanstveni skup. Mišljenje je priređivača skupa da nije slučajno da su se upravo u ovom, sjeverozapadnom dijelu hrvatskog prostora - najotvorenijem i prema Beču i prema Budimu te s druge strane najosjetljivijem na dugoročnije posljedice potiskivanja Osmanlija iz srednje Europe 1699. godine - interesi hrvatskih staleža najjasnije očitovali, ali i interesi novih, poduzetnički orijentiranih slojeva i pojedinaca. Civilno-vojnokrajiško dvojstvo ovdje se najteže podnosilo takvo kakvo je bilo stvoreno poslije od 1578. do 1630. godine. Hrvatska 1755. godine velika je otvorena tema hrvatske historiografije i priređivači ovoga međunarodnog skupa nadaju se će njegov rad imati višestruke pozitivne znanstvene i kulturne učinke.

Hrvoje Petrić